

© VLIZ/Bart De Smet

RECREATIEF ZEEVISSSEN

Een hobby met karakter

*Thomas Verleye & Steven Dauwe**

De recreatieve zeevisserij in België was tot voor kort een blinde kennisvlek. Nieuw onderzoek door VLIZ en ILVO biedt nu een inkijk in de wereld van deze hobbyvisser. Wie zijn ze en waar komen ze vandaan? Wat vangen ze en hoeveel kost hun hobby? Die wetenschappelijke aanpak lijkt de hobbyvisser overigens wel te bekoren. Hij stapt intussen vrolijk mee in het onderzoek en helpt vorsers te achterhalen waar onze zeebaars vertoeft of wat een ecologisch alternatief kan zijn voor vislood. “Partners in science”, zo zien we het graag!

* VLIZ

Overzicht van de recreatieve zeevisserijtechnieken die worden beoefend langs de Belgische kustlijn en op het Belgisch deel van de Noordzee. A: hengeltaartuig; B: sleepnetvaartuig met bordennet; C: sleepnetvaartuig met boomkor; D: hengelen vanaf het strand/golfbreker; E: hengelen vanaf een dam/staketsel; F: kruien; G: paardenvisserij; H: platte netten; I: kartenetten; J: fuiknetten; K: stakennetten; L: haken/kordelen.

WAT IS RECREATIEF ZEEVISSSEN?

Recreatief zeevissen is het vrijetijds- en het wedstrijdvisserij op zee of langs de kustlijn. Anders dan bij de commerciële zeevisserij mogen de vangsten niet verkocht worden. Recreatieve zeevissers zijn ook niet onderhevig aan vangstrapportages, vislicenties of vergunningen. België is hiermee geen buitenbeentje binnen Europa. In de meeste lidstaten is de recreatieve zeevisserij op zee immers 'vrij' (mits het naleven van voorwaarden – zie verder), al zijn er ook lidstaten zoals Denemarken waar een

vergunningensysteem van toepassing is. Het ontbreken van officiële vangstgegevens en licenties verklaart waarom deze activiteit lang onder de radar is gebleven.

Daarnaast speelt de Belgische recreatieve zeevisserij, in tegenstelling tot de commerciële zeevisserij, zich nagenoeg volledig af in onze nationale kustwateren. Omdat ze gevoeliger zijn voor lokale veranderingen in het ecosysteem nemen recreatieve zeevissers vaak als eerste bepaalde trends in visbestanden waar. Dit maakt hun kennis en observaties zeer waardevol voor wetenschappelijk onderzoek.

EEN VEELHEID AAN TECHNIEKEN

Hoe beperkt in omvang de Belgische kustlijn (67 km) en ons zeegebied (3.454 km²) wel mogen zijn, toch is er sprake van heel wat recreatieve vistechieken. Wanneer je vanaf het strand een blik op de zee werpt, heb je ongetwijfeld de kleine vaartuigjes met overboord hellende hengelsof kleine sleepnetten al eens opgemerkt. Met ruim 800 zijn ze, hoofdzakelijk hengelvaartuigen (700-tal), met een ligplaats in een van de vier Belgische kustjachthavens. Ook op het strand kun je tal van technieken

Net zoals de commerciële zeevisserij dient ook de recreatieve zeevisser zich te houden aan tal van regels. Zo gelden voor bepaalde soorten zoals zeebaars vangstbeperkingen. © VLIZ/Bart De Smet

aanschouwen. Zo zijn er de hengelaars die vanaf het strand, een golfbreker of een staketsel hun (soms impressionante) werptechnieken demonstreren, waarbij sommigen hun aas tot wel 200 meter ver in zee katapulteren. Bij laag water kun je over nagenoeg de ganse kustlijn de in gele of oranje waadpakken gehulde kruiers spotten. Met een voortgetrokken sleepnet proberen deze vissers garnaal of tong op te scheppen die zich schuilhoudt in het ondiepe strandwater. Kruiers zijn dan ook een ware attractie. Het ter plaatse sorteren van de vangst lokt vele kijklustigen en biedt een unieke kijk op de biodiversiteit van onze ondiepe kustwateren. Zoek je echter een kruier tijdens de winter, is de kans groot dat je van een kale reis terugkomt. Kruiers houden ervan hun hobby vooral in het voor- en najaar te beoefenen.

Naast de kruiers kent ook de garnaalvisserij te paard (paardenvissers) een toeristische aantrekkingskracht. UNESCO nam deze manier van vissen, enkel nog in Oostduinkerke beoefend, eind 2013 zelfs op in de Representatieve Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid. Een laatste categorie binnen de strandvisserij betreft de 'passieve strandvisserij'. De term

is een verzamelnaam voor verschillende nettypes die de visser bij laag water ter hoogte van de laagwaterlijn ingraaft waarna het de netten (of haken) zijn die het werk doen. De visser in kwestie komt pas bij een volgend laagtij, zo'n twaalf uur later, zijn netten inspecteren. Hoewel de naam anders doet vermoeden, vraagt ook deze techniek enige toewijding. Vaak dient de visser midden in de nacht ter plaatse te gaan om te voorkomen dat de meeuwen met de vangst aan de haal gaan.

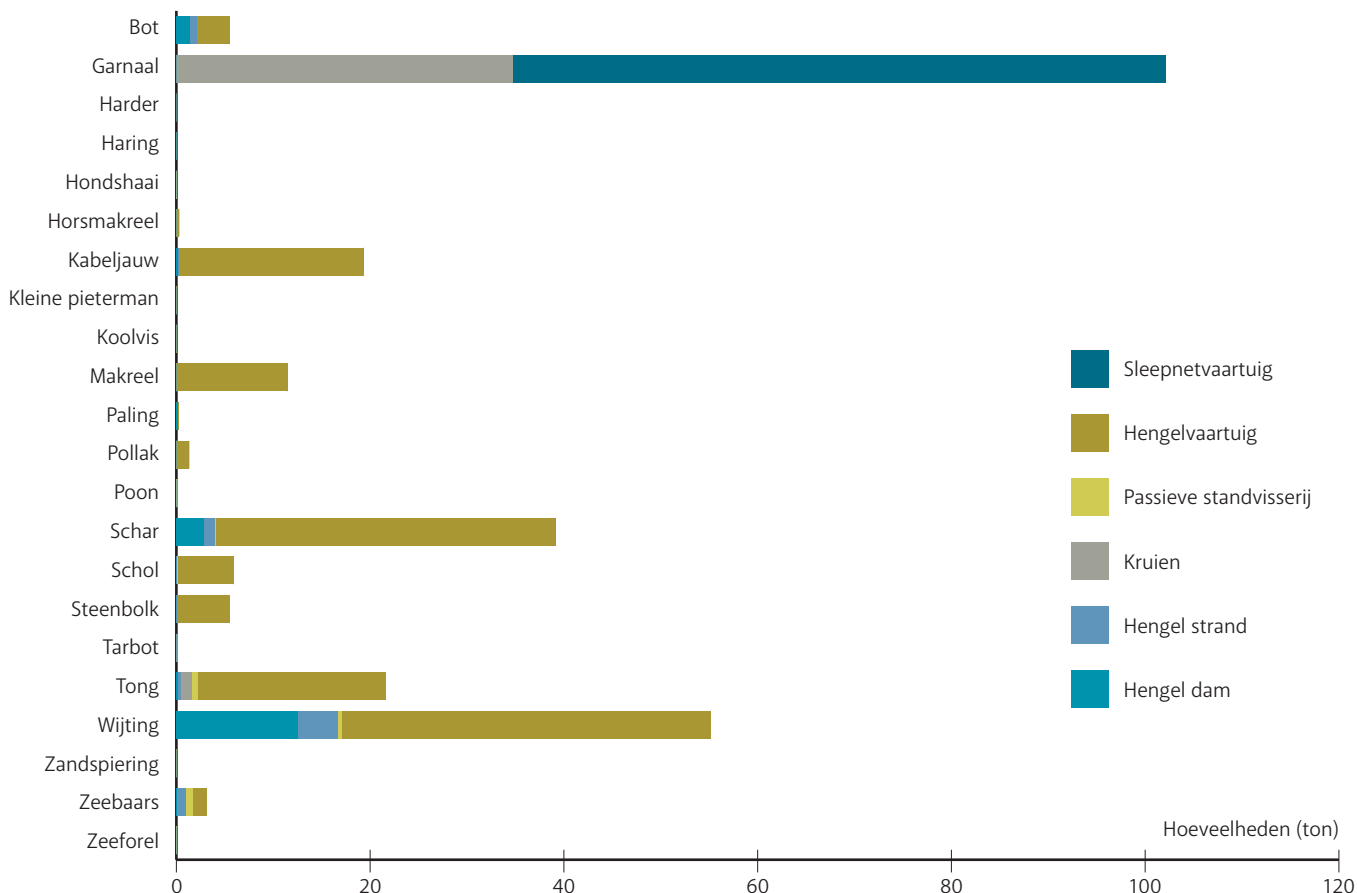
HOE 'VRIJ' IS DE RECREATIEVE VISSER?

De vrijstelling voor vangstrapportages en vergunningen betekent niet dat de recreatieve zeevisserij synoniem staat voor *the Wild West*, integendeel. Net zoals de commerciële zeevisserij dient ook de recreatieve zeevisser zich te houden aan tal van regels. Zo gelden voor bepaalde soorten vangstbeperkingen (zogenaamde 'baglimieten'). Van zeebaars mag je slechts twee stuks per persoon per dag aanlanden, en dit enkel van 1 maart tot en met 30 november. Bij kabeljauw geldt een maximum van 15 kg per persoon per dag. Voor beide soorten geldt bovendien

een verbod op het verhandelen van de vangst. Vaartuigen mogen 's nachts (22u tot 5u) niet vissen. En voor sleepnetvaartuigen gelden bijkomende regels voor de toegelaten maximale grootte van de netten en het vaartuig. Ze zijn ook onderhevig aan vangst- (geen soorten waarvoor vangstlimieten zijn afgesproken) en vaarbeperkingen (niet vissen buiten de 3 zeemijl of 5,5 km uit de kust).

Voor de strandvisserij-activiteiten gelden, naast de Europese en nationale reglementeringen (bv. minimale maaswijdte van de strandnetten, baglimieten, etc.), ook gemeente-specifieke regels. Vaak liggen die vast in Politieverordeningen. De regels slaan zowel op wanneer (bv. verbodperiodes), waar (bv. verboden zones) en hoe (bv. regels omtrent de verankering van netten) de visser in actie kan treden. Ook administratieve zaken (bv. registratie) komen aan bod. Als antwoord op de sterke verschillen tussen de gemeenten en het versnipperde karakter van de reglementering over verschillende beleidsniveaus, is er nu een interactief online platform dat de recreatieve visser wegwijs maakt in het kluwen aan regels:

www.recreatievezeevisserij.be/Regelgeving/Wetgeving.

De recreatieve aanvoer van vis en garnaal in 2018 (in ton). De vangsten worden bijkomend onderverdeeld naar vistechniek.

WIE IS DIE BELGISCHE RECREATIEVE ZEEVISSER?

Eerste schattingen leren dat België minstens 3.000 actieve recreatieve zeevissers telt, waarvan ruim de helft (57%) hengelt vanop een vaartuig. De hobby is hoofdzakelijk in trek bij mannen (98%), die meestal verslingerd zijn aan het vissen. Ongeveer twee derde van de vissers blijkt afkomstig uit de enige kustprovincie, West-Vlaanderen. De gemiddelde leeftijd van de recreatieve zeevisser bedraagt 56 jaar, wat suggereert dat de hobby vooralsnog minder in trek is bij jongeren.

Ongeveer een op de drie vissers geeft aan lid te zijn van een visclub of een sector-gebonden vereniging of organisatie, terwijl slechts 13% vist in wedstrijdverband. Zowel het lidmaatschap als de deelname aan viswedstrijden varieert sterk naargelang de techniek. Zo blijken nagenoeg alle paardenvissers en ruim de helft van de bootvissers (hengel en sleep) lid te zijn van een organisatie en neemt 20% van de bootvissers soms deel aan wedstrijden. Bij de strandhengelaars daarentegen is slechts een op de tien actief in het verenigingsleven.

Het mag intussen wel duidelijk zijn dat recreatief zeevissen een hobby is met verschillende facetten en uitdagingen. Dit unieke 'karakter' van de recreatieve zeevisserij verschilt van land tot land en kent ook grote regionale verschillen. In de eerste plaats is er een sterke variatie in de beviste soorten en de hiermee gerelateerde vangstechnieken. Belgische recreatieve zeevissers zijn een goed voorbeeld, met niet minder dan 33 verschillende gevangen soorten. Ook het doel van de vistrip kan verschillen. Waar vissers in Engeland en Noorwegen na het vangen hun vis nagenoeg onmiddellijk weer de vrijheid schenken (het zogenaamde '*catch & release principe*'), vist de Belgische visser eerder voor eigen consumptie.

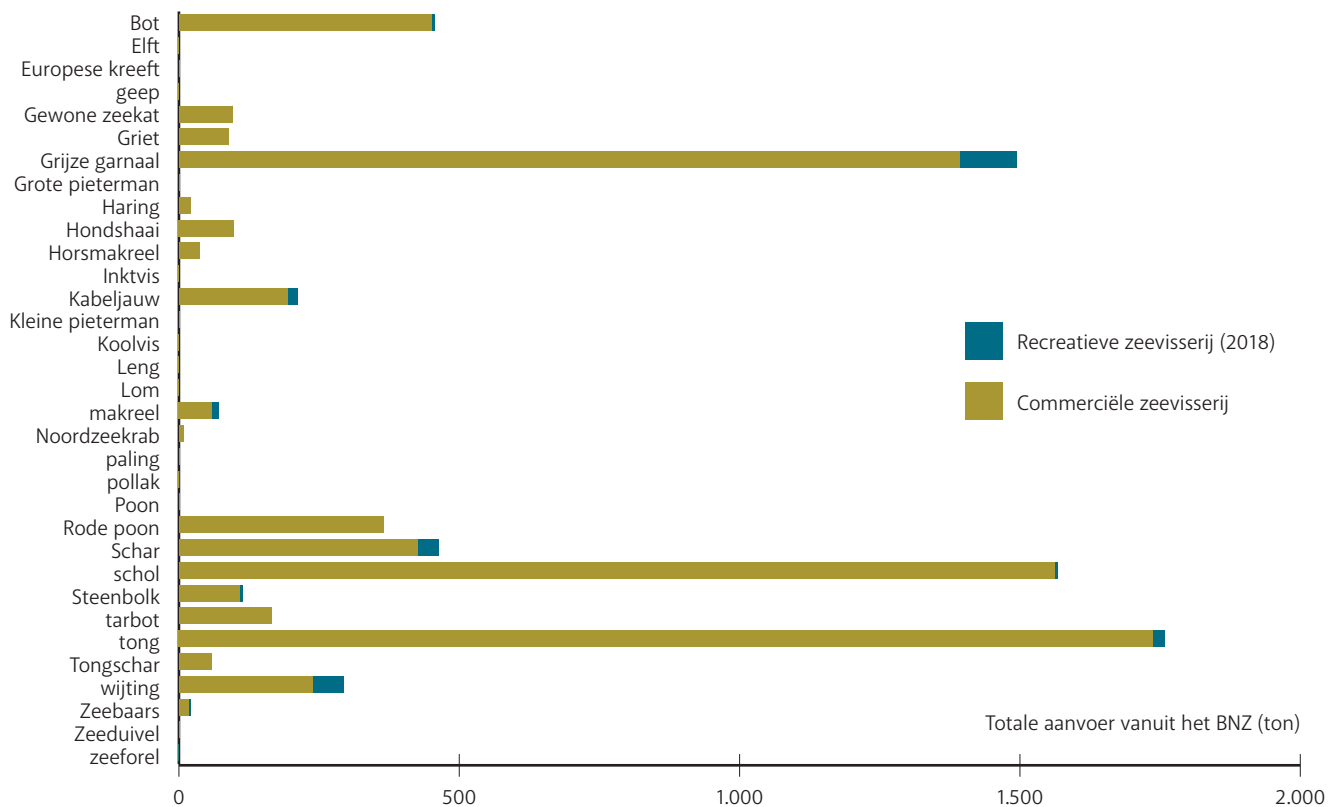
HOE GROOT IS DE VANGST?

Uit een studie van het VLIZ en het ILVO (zie verder) blijkt dat Belgische recreatieve zeevissers in 2018 ongeveer 1,53 miljoen vissen (exclusief garnaal) aan de haak sloegen. Ongeveer de helft (52%) wordt teruggegooid (47% ondermaats; 5% bovenmaats), 48% blijft aan boord. De totale

aanvoer klopt hiermee af op 169 ton zeevis en 102 ton grijze garnaal, goed voor een totaal aanvoervolume van 271 ton. Het gros van deze aanvoer is afkomstig van de hengel- (ruim 141 ton vis) en sleepnetvaartuigen (ruim 67 ton garnaal), samen goed voor bijna 209 ton. De overige 62 ton, waarvan bijna 35 ton garnaal en ongeveer 28 ton zeevis, is het resultaat van de strandvisserij¹.

In 2018 waren de meest gevangen soorten: garnaal (102 ton), wijting (55 ton), schar (39 ton), tong (22 ton), kabeljauw (19 ton) en makreel (12 ton). Of je al dan niet een bepaalde soort 'aan de haak' slaat is onder andere afhankelijk van de gebruikte vistechniek, de vislocatie, het seizoen en de getijden. Zo kunnen tong, makreel en pladijs als zomervis bestempeld worden, terwijl schar dan minder talrijk aanwezig is. De grootste garnaalvangsten verwacht je dan weer in het najaar (september-november). Kabeljauw blijkt op zijn beurt in de winter het doelwit van hengeltaartuigen dicht bij de kust. Pladijs en makreel zal je vooral

¹ De paardenvisserij wordt hier buiten beschouwing gelaten wegens gebrek aan data.

De aanvoervolumes van de verschillende soorten afkomstig uit het Belgisch deel van de Noordzee, met onderscheid tussen de recreatieve zeevisserij en de commerciële visserij (inclusief buitenlandse vaartuigen).

voorbij de 3 zeemijl vangen en maar zeer zelden vanaf het strand. Deze (en nog veel meer) unieke kennis over het doen en laten van de vis in onze Noordzee maken de recreatieve zeevisser tot een voorname partner in het kader van wetenschappelijk onderzoek (zie verder).

VERHOUDING MET DE COMMERCIËLE ZEEVISSERIJ

Mede door het ontbreken van vangstdata vanuit de recreatieve zeevisserij leefde er tot voor kort enige achterdocht omtrent de grootteorde van de vangsten en de mogelijke concurrentie ten opzichte van de commerciële zeevisserij. Die blijkt echter nauwelijks aan de orde. In 2016 was de commerciële zeevisserij op het Belgisch deel van de Noordzee (inclusief buitenlandse vaartuigen) goed voor een aanvoer van ruim 7.100 ton aan zeeproducten, waarbij Nederlandse vaartuigen ongeveer drie vierde van het totale aanvoervolume vertegenwoordigden. De drie meest gevangen soorten waren tong, pladijs en garnaal. De recreatieve zeevisserij was met zijn 271 ton goed voor nauwelijks 3,7% van de totale aanvoer, met grote verschillen afhankelijk van de soort. Zo is de recreatieve zeevisserij verantwoordelijk voor (<)1% van de aanvoer van de commercieel interessante

soorten tong en pladijs, terwijl dit voor garnaal oploopt tot 7%. Voor makreel en wijting kan het relatief aandeel van de recreatieve zeevisserij tot respectievelijk 16% en 19% bedragen.

ECONOMISCH RELEVANT OF NIET?

Gezien het verbod op het verkopen van de vangst waren nogal wat beleidsmakers in het verleden de mening toegedaan dat de economische meerwaarde van de recreatieve zeevisserij nihil was. Een studie, besteld door de Europese Visserijcommissie (EU PECH) in 2017, bracht hier verandering in. Ze schatte de totale jaarlijkse toegevoegde waarde op Europees niveau op 10,5 miljard euro, waarvan 5,1 miljard euro uit de 'directe' verkoop van vismateriaal, etc. De jobcreatie kwam uit op bijna 100.000 voltijdse equivalenten (VTE), waarvan ruim 57.000 directe jobs.

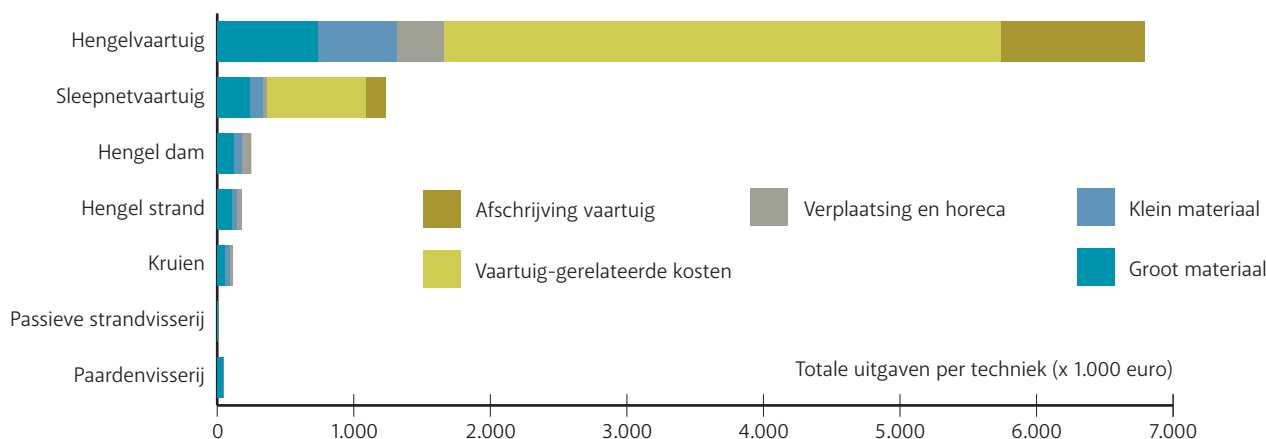
Diezelfde studie schatte de totale toegevoegde waarde voor België (direct en indirect) op 60 miljoen euro en het aantal jobs op ruim 400 VTE. Een uitgebreide bevraging door het VLIZ in 2016-2017 raamde de 'directe' uitgaven op minimum 8,6 miljoen euro op jaarbasis. Zo zijn het vooral de booteigenaars die

voorzien in grote jaarlijkse uitgaven (ruim 3.500 euro per persoon) en op deze wijze het gros van de totale directe uitgaven voor hun rekening nemen. De Belgische recreatieve zeevisserij kent ook een 'indirecte' en 'geïnduceerde' economische meerwaarde die moeilijk te kwantificeren valt, zoals bijvoorbeeld de toeristische aantrekkingskracht van de paardenvissers, kruiers en chartervaartuigen.

HOE WETEN WE DIT ALLEMAAL?

Op het eerste zicht lijken bovenstaande gegevens voor de hand liggend. Toch was er amper vijf jaar terug in de tijd helemaal niets geweten over de Belgische recreatieve zeevisserij. Gestuwd door de verplichting op Europees niveau om biologische gegevens te verzamelen, werkten het VLIZ en het ILVO voor ons land een uitgebreid en origineel monitoringsprogramma uit². Nieuw aan de aanpak was dat het gros van het werk niet geschiedde vanuit een kantoorruimte, maar in het veld ('te land, ter zee en in de lucht'). De kleine Belgische kuststrook leent zich

² Gesteund vanuit de federale overheid (FOD Leefmilieu – Dienst Marien Milieu), Vlaanderen (Nationaal Dataverzamelingsprogramma) en de Provincie West-Vlaanderen.

De totale directe uitgaven op jaarbasis per visteknik, met een onderscheid tussen de verschillende uitgavenposten (groot materiaal, klein materiaal, verplaatsing/horeca, vaartuig-gerelateerde kosten en de afschrijving van de vaartuigen).

immers uitstekend hiertoe. Tevens bood deze aanwezigheid buiten, alsook een nauwe interactie met de vissers, de onderzoekers een unieke inkijk op hun leefwereld, resulterend in uitzonderlijke kwalitatieve data.

Naast het uitgebreide veldwerkprogramma steunen de resultaten in belangrijke mate (sinds 2017) op de vrijwillige vangstrapportages van een 300-tal recreatieve zeevissers. Via het zogenaamde 'logboek' dienen de vissers op vistripniveau hun vangsten, alsook de toegepaste techniek, locatie, duur, etc. op te geven. Via een online portaal (www.recreatievezeeverij.be/Logboek/) kunnen al deze gegevens efficiënt verzameld worden. Door deze vangstgegevens te koppelen aan de verwerkte velddata (bv. aantal visuren op jaarbasis per techniek) krijg je een beeld van de totale vangsten.

EEN WAARDEVOLLE SAMENWERKING

De samenwerking houdt hier niet op. Zo ondersteunen de recreatieve zeevissers binnen het kader van wetenschappelijke opdrachten de onderzoekers door hun vaartuigen en kennis over vislocaties en vangstechnieken beschikbaar te stellen. Dat gebeurt bijvoorbeeld bij onderzoek naar trekroutes en plaatstrouw van vissen, met zenders en tags. In het project 'Populatiodynamica Zeebaars' helpen recreatieve zeevissers met het vangen en merken van zeebaars in de voorhaven van Zeebrugge. Bij vangst van een gemerkte of van een zender voorziene vis, staat de visser het exemplaar af aan de wetenschap.

Een waardevolle bijdrage tot de kennis over visbewegingen.

In 2019 stond het thema 'visloodvervangers' centraal. Lood is een giftig zwaar metaal. Het gebruik (en het verlies) ervan dient zoveel als mogelijk beperkt te worden. De unieke eigenschappen van lood (kneedbaar, laag smeltpunt, relatief lage kost, hoog soortelijk gewicht) maken het evenwel niet eenvoudig om met milieuvriendelijke evenwaardige alternatieven over de brug te komen. Samen met de vissers schatte een testproject met milieuvriendelijke werpgewichten de gebruikseigenschappen van deze alternatieven in om aanbevelingen te formuleren voor een toekomstgericht beleid.

“ DE RECREATIEVE ZEEVISSERIJ WAS MET 271 TON GOED VOOR NAUWELIJKS 3,7% VAN DE TOTALE AANVOER. ”

En in 2020 vond opnieuw een samenwerking plaats met het oog op het in kaart brengen van de impact van de lockdown-maatregelen (Covid-19) op het sociaal welzijn van de visser, het spendeergedrag en de vangsten. Zo kenden de vissers een licht verminderd algemeen welzijnsgevoel en verviervoudigde het aandeel (tijdelijke) werklozen binnen de

actieve bevolking onder de respondenten. De directe uitgaven op dagniveau bleken dan weer met 84% te zijn teruggeschoefd tijdens de lockdown-periode in vergelijking met de maanden ervoor.

NOG MEER INTERESSE?

Heeft bovenstaande je interesse in de recreatieve zeevisserij aangewakkerd en wens je meer informatie over het monitoringsprogramma of de samenwerkingsprojecten? Ben je zelf een recreatieve zeevisser en wens je bij te dragen tot het opvolgprogramma door je vangsten te registreren? Of ben je gewoon op zoek naar de plaatselijke regelgeving? Dan kun je terecht op www.recreatievezeeverij.be. Niet onmiddellijk gevonden wat je zoekt? Neem dan rechtstreeks contact op via info@recreatievezeeverij.be.

BRONNEN

- Verleye T., S. Dauwe, F. van Winsen & E. Torrelee (2019). Recreatieve zeevisserij in België anno 2018 - Feiten en cijfers. VLIZ Beleidsinformerende Nota's, 2019_002. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): Oostende. ISBN 978-94-920-4372-6. 86 pp.
- Verleye T. & L. Devriese (2019). Valt er te zwichten voor loodvrije werpgewichten? De haalbaarheid van het gebruik van visloodalternatieven in de recreatieve hengelvissers op zee. VLIZ Beleidsinformerende Nota's, BIN 2019_003. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): Oostende. ISBN 978-94-920-4380-1. 28 pp.
- Verleye T., S. Dauwe & E. Torrelee (2020). De impact van de coronacrisis op de recreatieve zeevisserij - De socio-economische en ecologische effecten van de nationale coronamaatregelen op de Belgische recreatieve zeevisserij. VLIZ Beleidsinformerende Nota's, 2020_005. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): Oostende. ISBN 978-94-92043-99-3. 22 pp.